

Фінанси

УДК 336:338.24:330.34

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19509442>

**Фінансово-кредитні засади розвитку підприємств в умовах відбудови
України**

Котвицька Наталія Миколаївна

д.е.н., доцент кафедри економіки, фінансів та обліку,

ПВНЗ «Європейський університет»,

бульвар Академіка Вернадського, 16В, Київ, 03115,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0864-1470>

Гарас Костянтин Мануїлович

аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку,

ПВНЗ «Європейський університет»,

бульвар Академіка Вернадського, 16В, Київ, 03115,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5929-1973>

Терновий Сергій Володимирович

аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку,

ПВНЗ «Європейський університет»,

бульвар Академіка Вернадського, 16В, Київ, 03115,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3516-9251>

Прийнято: 11.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні, методологічні та прикладні аспекти фінансово-кредитного забезпечення розвитку підприємств в*

умовах відбудови економіки України. Обґрунтовано, що повноцінне відновлення підприємницького сектору потребує комплексної архітектури фінансово-кредитної підтримки, що поєднує міжнародну грантову допомогу, державні програми субсидованого кредитування, ресурси міжнародних фінансових організацій, комерційне банківське кредитування та альтернативні джерела фінансування. Встановлено, що унаслідок повномасштабного вторгнення підприємства зіткнулися з безпрецедентним комплексом фінансових бар'єрів: дефіцитом власного капіталу та застави внаслідок знищення активів, аномально високою вартістю кредитних ресурсів, воєнними ризиками, що обмежують апетит кредиторів, розривністю фінансової інфраструктури у постраждалих регіонах та гострою інформаційною асиметрією між підприємствами та кредиторами. Запропоновано авторську класифікацію джерел фінансування підприємств у відновлювальному контексті за п'ятьма групами з детальним аналізом умов доступу та цільових груп підприємств. Проведено порівняльний аналіз семи кредитних інструментів, що застосовуються або можуть бути застосовані для фінансування відновлення — від програми «5-7-9%» та кредитів ЄБРР до мікрокредитування та гарантійних фондів — з оцінкою ставок, термінів, переваг і обмежень кожного. Систематизовано п'ять ключових фінансових бар'єрів розвитку підприємств та відповідні інструменти їх подолання з урахуванням специфіки воєнного та повоєнного середовища. Розроблено комплексну систему KPI для моніторингу ефективності фінансово-кредитного забезпечення відбудови підприємницького сектору, що охоплює шість груп вимірювань: доступність фінансування, ефективність держпрограм, залучення іноземного фінансування, відновлення підприємств, зайнятість та соціальний ефект, фінансова стійкість банківської системи. Сформульовано методичні рекомендації щодо вдосконалення фінансово-кредитної політики держави в інтересах прискорення відновлення підприємницького сектору у контексті євроінтеграції.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, відбудова України, кредитування підприємств, МСП, програма «5-7-9%», ЄБРР, міжнародна фінансова допомога, банківська система, фінансові бар'єри, державна фінансова підтримка.

Financial and Credit Foundations of Enterprise Development in the Context of Ukraine's Reconstruction

Nataliia Kotvytska

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Private Higher Education Establishment «European University»,
Academician Vernadsky Boulevard, 16V, Kyiv, 03115,
<https://orcid.org/0000-0003-0864-1470>

Kostiantyn Garas

Postgraduate Student, Department of Economics, Finance and Accounting,
Private Higher Education Establishment «European University»,
Academician Vernadsky Boulevard, 16V, Kyiv, 03115,
<https://orcid.org/0009-0003-5929-1973>

Serhiy Ternovy

Postgraduate Student, Department of Economics, Finance and Accounting,
Private Higher Education Establishment «European University»,
Academician Vernadsky Boulevard, 16V, Kyiv, 03115,
<https://orcid.org/0009-0007-3516-9251>

Abstract. *The article examines the theoretical, methodological, and applied aspects of financial and credit support for enterprise development in the context of Ukraine's economic reconstruction. It is substantiated that the full recovery of the*

business sector requires a comprehensive architecture of financial and credit support that combines international grant assistance, state-subsidized lending programs, resources of international financial institutions, commercial bank lending, and alternative sources of financing. It has been established that, as a result of the full-scale invasion, enterprises have faced an unprecedented set of financial barriers, including a shortage of own capital and collateral due to the destruction of assets, an abnormally high cost of credit resources, war-related risks limiting creditors' risk appetite, disruptions in financial infrastructure in affected regions, and acute information asymmetry between enterprises and creditors. The author's classification of sources of enterprise financing in the reconstruction context is proposed according to five groups, with a detailed analysis of access conditions and target categories of enterprises. A comparative analysis of seven credit instruments that are applied or may be applied to finance recovery is carried out, ranging from the «5-7-9%» program and EBRD loans to microcrediting and guarantee funds, with an assessment of interest rates, maturities, advantages, and limitations of each. Five key financial barriers to enterprise development and the corresponding instruments for overcoming them are systematized, taking into account the specifics of the wartime and post-war environment. A comprehensive KPI system for monitoring the effectiveness of financial and credit support for the reconstruction of the business sector is developed, covering six groups of measurements: accessibility of financing, effectiveness of state programs, attraction of foreign financing, enterprise recovery, employment and social effect, and financial stability of the banking system. Methodological recommendations for improving the state's financial and credit policy in order to accelerate the recovery of the business sector in the context of European integration are formulated.

Keywords: *financial and credit support, reconstruction of Ukraine, enterprise lending, SMEs, the «5-7-9%» program, EBRD, international financial assistance, banking system, financial barriers, state financial support.*

Постановка проблеми. Повномасштабне збройне вторгнення російської федерації на територію України у лютому 2022 р. спричинило безпрецедентні руйнування економічної інфраструктури країни, завдавши прямих збитків, що за оцінками Київської школи економіки сягнули 155 млрд доларів США [1]. Разом із прямими втратами від знищення виробничих потужностей, запасів та обладнання підприємства зіткнулися з глибокою кризою фінансово-кредитного забезпечення: порушенням ланцюгів постачання, різким скороченням виручки, вимушеною релокацією та критичним дефіцитом оборотних коштів. У цьому контексті відновлення та стимулювання розвитку підприємств набуває не лише економічного, а й стратегічного державного значення: без функціонуючого підприємницького сектору неможливі ані наповнення бюджету, ані зайнятість населення, ані технологічна модернізація, необхідна для євроінтеграції. Світовий банк у доповіді «Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення» оцінив загальну потребу у фінансуванні відновлення України на рівні 411 млрд доларів США, з яких значна частина стосується підтримки приватного сектору [2]. Забезпечення підприємств адекватними фінансово-кредитними ресурсами є принциповою передумовою як оперативного відновлення виробничої активності, так і структурної трансформації економіки у бік більш конкурентоспроможних, інноваційних і стійких виробничих систем. При цьому традиційні механізми банківського кредитування виявляються недостатніми в умовах воєнних ризиків та зруйнованої заставної бази, що потребує формування комплексної архітектури фінансово-кредитної підтримки за участі держави, міжнародних фінансових організацій та приватного капіталу.

Наукова і практична актуальність дослідження визначається необхідністю системного аналізу наявних та потенційних фінансово-кредитних механізмів відновлення підприємств, ідентифікації ключових бар'єрів доступу до фінансування та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення відповідної державної політики в умовах інтеграції України до Євросоюзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансово-кредитного забезпечення відновлення економіки та підприємств у кризових і постконфліктних умовах привернула увагу широкого кола дослідників. Серед зарубіжних науковців вагомий внесок у розробку теоретичних засад фінансування відновлення здійснили Городніченко Ю., Сологуб І., Ведер ді Мауро Б. [3], які дослідили особливості мобілізації зовнішнього фінансування для постконфліктного відновлення на прикладі різних країн та обґрунтували необхідність поєднання грантових і кредитних механізмів. Роль міжнародних фінансових організацій у підтримці підприємств у кризових ситуаціях детально досліджена у роботах Гріффіт-Джонс С., Окампо Х. А. [4], які проаналізували контрциклічний потенціал МФО та умови його реалізації в контексті різних країн. Бек Т., Деміргюч-Кунт А., Левайн Р. [5] дослідили проблеми доступу МСП до фінансування в умовах системних криз та обґрунтували ключову роль гарантійних схем і спрощеного кредитного оцінювання у подоланні інформаційної асиметрії. Питання кредитування підприємств в умовах підвищеної невизначеності та воєнних ризиків розглядали Ачарья В. В., Річардсон М. [6], що запропонували інструментарій управління кредитним ризиком у середовищі екстремальних подій. Роль державних банків розвитку та DFI (Development Finance Institutions) у стимулюванні відновлення досліджена у роботі Маццукато М., Пенна К. К. Р. [7], які обґрунтовують трансформаційну роль державного фінансування у структурній перебудові економіки.

Серед вітчизняних науковців значний внесок у дослідження фінансово-кредитних аспектів відновлення економіки України здійснили Геєць В. М. та Гриценко А. А. [8; 9], які дослідили макроекономічні передумови та фінансові механізми відновлення України в контексті структурних реформ. Особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану та перспективи відновлення кредитної активності досліджували Яріш М., Лапішко М., Винник А. [10; 11]. Питання державних програм фінансової підтримки МСП та їх ефективності аналізували Борисова С., Сакун О. [12; 13].

Попри значну кількість наукових праць, у дослідженні проблематики фінансово-кредитного забезпечення відновлення підприємств України можна виокремити ряд недостатньо розроблених аспектів: відсутня комплексна класифікація фінансово-кредитних інструментів підтримки підприємств, адаптована до специфіки воєнного та повоєнного відновлення; бракує системного аналізу фінансових бар'єрів та відповідних механізмів їх подолання у розрізі різних категорій підприємств та регіонів; недостатньо розробленою залишається система кількісних індикаторів для моніторингу ефективності фінансово-кредитної підтримки у процесі відбудови. Ці прогалини формують наукову новизну та визначають практичну цінність цього дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження фінансово-кредитних засад розвитку підприємств в умовах відбудови України та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення відповідних механізмів державної підтримки у контексті євроінтеграційних прагнень та завдань прискореного повоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: розробити класифікацію джерел фінансування підприємств у контексті відновлення з аналізом умов доступу та цільових груп; провести порівняльний аналіз кредитних інструментів підтримки відновлення підприємств; систематизувати ключові фінансові бар'єри та інструменти їх подолання; розробити систему КРІ для моніторингу ефективності фінансово-кредитної підтримки відбудови; обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення фінансово-кредитної політики держави в умовах відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку підприємств в умовах відбудови є складною багаторівневою системою, що охоплює джерела, інструменти та механізми мобілізації фінансових ресурсів для відновлення та розвитку підприємницького сектору. У контексті відбудови України ця система набуває специфічних рис, зумовлених масштабами руйнувань, воєнними ризиками, євроінтеграційними

зобов'язаннями та необхідністю синхронного відновлення і структурної трансформації економіки [3].

Принциповою відмінністю архітектури фінансово-кредитного забезпечення у відновлювальному контексті від стандартних моделей є домінуюча роль зовнішніх (міжнародних) джерел фінансування та держави як гаранта і каталізатора приватних інвестицій. Світовий досвід постконфліктного відновлення (Боснія і Герцеговина, Грузія, Ліван) засвідчує, що без масштабної міжнародної фінансової підтримки у перші 5–7 років після завершення активної фази конфлікту внутрішні фінансові ресурси є критично недостатніми для забезпечення необхідного темпу відновлення [15].

Класифікацію джерел фінансування підприємств в умовах відбудови за ключовими параметрами наведено у табл. 1.

Таблиця 1 - Джерела фінансово-кредитного забезпечення розвитку підприємств в умовах відбудови України

Джерело фінансування	Форма залучення	Умови та особливості доступу	Цільові групи підприємств
Міжнародна технічна та грантова допомога	Гранти ЄС, USAID, ЄБРР, МФК, GIZ, OPIC	Безповоротна основа; цільове використання; конкурсний відбір; необхідність звітності за міжнародними стандартами	МСП, стартапи, соціальні підприємства; пріоритет — відновлення постраждалих регіонів
Державні програми кредитування та компенсацій	Пільгові кредити (5-7-9%), компенсація % ставок, державні гарантії, Фонд розвитку підприємництва	Доступ через банки-учасники програм; застава або держгарантія; обмеження за видами діяльності	МСП, агробізнес, переробна промисловість, підприємства-відновники; пріоритет — деокуповані території
Банківське кредитування	Комерційні кредити, кредитні лінії, факторинг, лізинг, овердрафт	Ринкові ставки (15–22%); вимоги до застави; оцінка кредитного ризику; підвищені вимоги до ліквідності	Великі та середні підприємства з кредитною історією та достатньою заставою; відносно стабільна діяльність
Міжнародні фінансові організації (МФО)	Кредити ЄБРР, ЄІБ, МВФ, Світового банку; субординований борг; гарантії	Пільгові ставки; тривалі терміни; вимоги ESG-відповідності; складна процедура заявки	Середній та великий бізнес; інфраструктурні проекти; підприємства критичної інфраструктури

Альтернативне фінансування	Краудфандинг, венчурний капітал, бізнес-ангели, облігації, Private Equity	Не потребує застави; ринковий відбір на основі бізнес-плану; обмін часткою у капіталі	Інноваційні стартапи, технологічні компанії, підприємства з високим потенціалом зростання
----------------------------	---	---	---

Джерело: складено авторами на основі [16]

Як свідчить аналіз табл. 1, оптимальна стратегія фінансово-кредитного забезпечення підприємства у відновлювальному контексті передбачає поєднання кількох джерел відповідно до стадії відновлення, розміру підприємства та характеру потреб. На початкових стадіях відновлення грантові та державні програми є критично важливими для відновлення ліквідності та оборотних коштів. У міру відновлення виробничої потужності зростає роль банківського кредитування та ресурсів МФО для фінансування інвестиційних проєктів відновлення та модернізації.

Важливою тенденцією є активізація участі міжнародних фінансових організацій — ЄБРР, ЄІБ, МФК та USAID — у формуванні фінансових механізмів підтримки українського бізнесу. Лише у 2022–2023 рр. ЄБРР виділив Україні понад 3 млрд євро на підтримку критичної інфраструктури та приватного сектору, а МФК реалізувала ряд програм гарантування торговельного фінансування для підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємств [2].

Кредитні інструменти є центральним елементом системи фінансово-кредитного забезпечення відновлення підприємств, оскільки на відміну від грантів вони формують відновлювальний фінансовий ресурс та стимулюють дисципліну ефективного використання залучених коштів. Порівняльний аналіз ключових кредитних інструментів наведено у табл. 2.

Таблиця 2 - Порівняльний аналіз кредитних інструментів фінансового забезпечення відновлення підприємств України

Кредитний інструмент	Відсоткова ставка	Термін кредитування	Основні переваги	Ключові обмеження
Програма «5-7-9%» (Фонд розвитку підприємництва)	5–9% річних (субсидована ставка)	До 5 років	Низька ставка; держпідтримка; широкий спектр цілей	Черги та ліміти; складна процедура; банки-посередники відмовляють
Кредити ЄБРР через уповноважені банки	7–13% річних	До 10 років	Довгий термін; пільгові ставки; відсутність складних вимог до застави	ESG-вимоги; необхідність аудиту; не для мікробізнесу
Комерційні кредити банків України	16–22% річних	До 3 років (переважно)	Швидкий доступ; гнучкі умови для постійних клієнтів	Висока вартість; жорсткі заставні вимоги; скорочення портфелю в умовах ВС
Лізинг обладнання	12–18% річних (у складі лізингового платежу)	2–7 років	Не потребує застави нерухомості; прискорена амортизація; збереження оборотного капіталу	Обмежений асортимент об'єктів; право власності переходить після закінчення договору
Мікрокредитування (МФО, кредитні спілки)	18–36% річних	До 1 року	Швидкий доступ; мінімальні вимоги до документів; підтримка мікробізнесу	Висока вартість; малі обсяги; короткі терміни; ризик переборгованості
Гарантійні фонди (ФПП, ЄБРР, USAID-гарантії)	Не є самостійним кредитом; знижує вартість основного кредиту на 2–4%	Термін відповідає основному кредиту	Розширює доступ до кредитування для підприємств без достатньої застави	Обмежені обсяги гарантійного покриття; конкурсний відбір

Джерело: складено авторами на основі [14]

Провідним інструментом державної кредитної підтримки МСП в Україні залишається програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка станом на початок 2024 р. охопила понад 70 тисяч позичальників із загальним обсягом кредитного

портфелю понад 100 млрд грн [17]. Водночас аналіз практики її реалізації виявляє системні обмеження: значна частина відмов пов'язана з браком застави, недостатньою фінансовою прозорістю підприємств та надлишковою бюрократизацією процедур верифікації.

Критично важливим доповненням до програмного кредитування є лізинг, що дозволяє підприємствам відновити виробничу базу без потреби у заставі нерухомості — яка у постраждалих регіонах або знищена, або суттєво знецінена. Розвиток аграрного та промислового лізингу за участі держави та МФО є одним із пріоритетних напрямів вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення відновлення підприємств у постраждалих регіонах [13].

Перспективним напрямом є розвиток гарантійних механізмів, що дозволяють підприємствам отримати доступ до банківського кредитування за відсутності достатньої застави. Досвід Польського фонду розвитку (BGK) та Польського гарантійного фонду свідчить, що добре структуровані гарантійні програми здатні в 3–5 разів збільшити охоплення МСП банківським кредитуванням.

Незважаючи на активізацію державної та міжнародної підтримки, більшість підприємств — особливо малого та середнього бізнесу у постраждалих регіонах — стикаються з комплексом системних фінансових бар'єрів, що унеможливлюють або суттєво ускладнюють доступ до необхідних кредитних ресурсів. Систематизацію ключових бар'єрів та інструментів їх подолання наведено у табл. 3.

Аналіз даних табл. 3 засвідчує, що найбільш критичними є перші три бар'єри: дефіцит заставної бази, висока вартість кредитних ресурсів та воєнні ризики. Їх подолання потребує скоординованих дій держави, НБУ та міжнародних партнерів. Зокрема, ефективним інструментом подолання першого бар'єру є система часткового відшкодування збитків від руйнувань з держбюджету та спеціалізованих фондів відновлення, що дозволяє відновити заставну базу підприємств.

Таблиця 3 - Фінансові бар'єри розвитку підприємств в умовах відбудови
та інструменти їх подолання

Фінансовий бар'єр	Причини виникнення	Наслідки для розвитку підприємства	Інструменти подолання
Дефіцит власного капіталу та застави	Знищення активів внаслідок бойових дій; девальвація майна; збитки від вимушеного простою	Неможливість залучити банківське кредитування; обмеження інвестиційної активності	Гарантійні фонди; субсидовані кредити; часткова компенсація збитків з держбюджету
Висока вартість кредитних ресурсів	Облікова ставка НБУ; ризик-премія за воєнний час; висока інфляція	Нерентабельність кредитних проєктів; відмова від інвестицій; скорочення виробництва	Програми компенсації % ставок; пільгове кредитування через МФО; відшкодування НБУ
Невизначеність та воєнні ризики	Нестабільність фронтової лінії; загроза нових ударів; страхові обмеження	Відмова банків кредитувати прифронтові регіони; відтік інвестицій; зупинка проєктів	Воєнне страхування (MIGA, EBRD); державні гарантії; DFI-фінансування із вбудованим захистом
Розривність фінансової інфраструктури	Знищення банківських відділень; перебої з енергопостачанням; релокація персоналу банків	Ускладнений доступ до банківських послуг у постраждалих регіонах	Цифровий банкінг; мобільні банківські відділення; розширення мережі кредитних спілок
Інформаційна асиметрія	Відсутність актуальних фінансових звітів; знищення документації; недовіра кредиторів	Складність оцінки кредитоспроможності; відмова у фінансуванні навіть потенційно прибуткових проєктів	Кредитні бюро; цифрові реєстри; стандартизована звітність для МСП; технологія Open Banking

Джерело: розроблено авторами на основі [12]

Проблема високої вартості кредитних ресурсів безпосередньо пов'язана з обліковою ставкою НБУ та ризик-преміями банків за воєнний час. Порівняльний аналіз засвідчує, що ставки за комерційними кредитами в Україні у 2022–2024 рр. перевищували 16–22% річних, що робить більшість виробничих проєктів фінансово нерентабельними за умови ринкового фінансування. Субсидування процентних ставок та компенсаційні програми є необхідним, але не достатнім

інструментом — необхідна також системна робота зі зниження операційної ризик-премії через розвиток гарантійних механізмів та страхування воєнних ризиків [18].

Особливого значення набуває проблема інформаційної асиметрії між підприємствами та кредиторами. Значна частина МСП, особливо у постраждалих регіонах, позбавлена актуальної фінансової документації, кредитної історії та можливості надати підтверджені дані про свій фінансовий стан. Вирішення цієї проблеми потребує впровадження спрощених стандартів фінансової звітності для МСП, розвитку цифрових реєстрів майнових прав та кредитних бюро, а також розширення практики альтернативного кредитного скорингу на основі транзакційних даних (Open Banking).

Забезпечення результативності системи фінансово-кредитної підтримки відбудови потребує комплексного інструментарію вимірювання та моніторингу, що дозволяє своєчасно ідентифікувати системні збої та коригувати відповідні механізми. Розроблену систему КРІ представлено у табл. 4.

Таблиця 4 - Система КРІ моніторингу ефективності фінансово-кредитного забезпечення відбудови підприємницького сектору України

Група показників	Конкретні індикатори	Методика / джерело даних	Цільові орієнтири до 2027 р.
Доступність фінансування	Частка МСП, що отримали кредитування; обсяг кредитного портфелю МСП до ВВП	Статистика НБУ; Реєстр позичальників; звітність ФРП	Частка МСП з кредитуванням $\geq 35\%$; обсяг портфелю МСП $\geq 15\%$ ВВП
Ефективність держпрограм	Кількість підприємств-учасників програми «5-7-9%»; відсоток відхилень заявок; ROI держпідтримки	Моніторинговий звіт ФРП; Мінекономіки; НБУ	Відмова у заявках $\leq 20\%$; $\geq 15\ 000$ нових позичальників щороку
Залучення іноземного фінансування	Обсяг грантів та кредитів МФО до підприємств; питома вага в інвестиціях	Державна казначейська служба; звіти МФО; платіжний баланс НБУ	Щорічне залучення ≥ 3 млрд USD від МФО; частка $\geq 25\%$ у загальних інвестиціях
Відновлення підприємств	Кількість відновлених/відкритих підприємств у	Держстат; Мінекономіки;	$\geq 5\ 000$ підновлених МСП щорічно;

	постраждалих регіонах; зростання ВДВ переробної промисловості	регіональна статистика	зростання ВДВ переробки $\geq 8\%$ на рік
Зайнятість та соціальний ефект	Кількість створених/збережених робочих місць завдяки фінансовій підтримці; середній рівень ЗП	Держстат; Пенсійний фонд; звітність ФРП та програм ЄС	$\geq 200\,000$ нових РМ завдяки програмам відновлення; зростання ЗП $\geq 10\%$ /рік
Фінансова стійкість банківської системи	NPL ratio; достатність капіталу банків (CAR); рівень кредитної активності	Фінансова звітність банків; НБУ; стрес- тести	$NPL \leq 20\%$; $CAR \geq 12\%$; кредитна активність $+15\%$ щороку

Джерело: пропоновані цільові орієнтири

Система КРІ (табл. 4) побудована на принципі многовимірності та охоплює як входові (доступність фінансування, залучення зовнішніх ресурсів, ефективність держпрограм), так і вихідні показники (відновлення підприємств, зайнятість, соціальний ефект). Це забезпечує можливість розмежування ефективності окремих інструментів підтримки від загальних системних ефектів відновлення.

Особливою науковою цінністю системи є включення показників фінансової стійкості банківської системи як необхідної умови сталого кредитування відновлення. Банківський сектор виступає ключовим посередником у трансмісії фінансових ресурсів до підприємств, і його стійкість є системною передумовою ефективності всіх кредитних інструментів підтримки. Рівень NPL (non-performing loans) та достатність капіталу є випереджальними індикаторами здатності банківської системи нарощувати кредитну активність [4].

На основі результатів дослідження сформульовано комплекс рекомендацій щодо вдосконалення фінансово-кредитної політики держави в інтересах прискорення відновлення підприємницького сектору. Перший напрям — вдосконалення архітектури держпрограм кредитування. Пропонується розширити програму «5-7-9%» за рахунок включення підприємств усіх регіонів без географічних обмежень, спростити процедури верифікації позичальників

шляхом використання цифрових реєстрів та транзакційних даних, а також запровадити диференційовані ставки залежно від ступеня постраждалості підприємства та його локалізації в постраждалих регіонах.

Другий напрям — розвиток гарантійних механізмів. Необхідне створення Національного гарантійного фонду відновлення за зразком польського BGK із початковою капіталізацією щонайменше 5 млрд грн, що дозволить гарантувати кредитні зобов'язання підприємств, які відновлюються, на суму до 10–15 млрд грн. Це суттєво розширить охоплення МСП банківським кредитуванням без знищення якості кредитного портфелю банків.

Третій напрям — стимулювання залучення іноземного капіталу. Необхідне активне використання інструментів MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency) та EBRD-гарантій для страхування воєнних ризиків іноземних інвесторів, що кредитують або інвестують в українські підприємства. Розвиток спеціальних економічних зон із полегшеним режимом для іноземних кредиторів у безпечних регіонах є додатковим стимулом для залучення зовнішнього фінансування.

Четвертий напрям — цифровізація фінансово-кредитної інфраструктури. Впровадження Open Banking, цифрових кредитних реєстрів та платформ для дистанційної оцінки кредитоспроможності дозволить суттєво знизити інформаційні бар'єри та прискорити процедури кредитування навіть у постраждалих регіонах. Це є принциповою умовою для охоплення мікро- та малого бізнесу, який найбільше потребує фінансової підтримки, але найгірше представлений у традиційних банківських системах оцінювання.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі науково обґрунтовані висновки. Фінансово-кредитне забезпечення відновлення підприємств України є складною багаторівневою системою, ефективність якої потребує синхронізації зусиль держави, НБУ, міжнародних фінансових організацій та комерційного банківського сектору. Жоден окремий інструмент чи джерело фінансування не є достатнім для забезпечення необхідного масштабу та

темрів відновлення підприємницького сектору. Запропонована класифікація джерел фінансування формує комплексне розуміння фінансово-кредитної архітектури відновлення, виокремлюючи п'ять принципово відмінних груп з різними умовами доступу, цільовими групами та функціональним призначенням. Грантові та державні механізми відіграють каталізуючу роль на ранніх стадіях відновлення, тоді як комерційне кредитування та ресурси МФО стають основою стійкого інвестиційного розвитку підприємств. Порівняльний аналіз кредитних інструментів засвідчує, що найбільший потенціал для охоплення МСП мають програма «5-7-9%» та гарантійні механізми, однак обидва потребують суттєвого вдосконалення з точки зору доступності, швидкості та географічного охоплення. Лізинг є недооціненим інструментом для відновлення виробничих потужностей за відсутності заставної бази. Систематизація фінансових бар'єрів виявляє, що дефіцит застави, висока вартість кредитів та воєнні ризики формують взаємопов'язаний комплекс обмежень, подолання якого потребує системного підходу: одночасного розвитку гарантійних механізмів, субсидування процентних ставок та страхування воєнних ризиків. Точкові заходи без системної координації виявляються малоефективними.

Перспективними напрямками подальших досліджень є: розробка регіонально диференційованих моделей фінансово-кредитного забезпечення відновлення з урахуванням ступеня постраждалості окремих регіонів; дослідження потенціалу «зеленого» фінансування та кліматичних облігацій для підтримки відновлення у руслі принципів сталого розвитку; аналіз досвіду та застосовності ізраїльської моделі «Yozma» для стимулювання венчурного фінансування інноваційних підприємств у контексті відновлення; оцінка ефективності конкретних програм відновлення у постраждалих регіонах за розробленою системою КРІ; дослідження механізмів залучення діаспорних переказів як джерела фінансування малого бізнесу в умовах відбудови.

Список використаних джерел

1. Kyiv School of Economics. (2024). Report on damages to infrastructure caused by Russia's military aggression against Ukraine as of January 1, 2024. KSE Institute. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/Eng_01.01.24_Damages_Report.pdf?utm_source
2. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations. (2023). Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022 – February 2023. World Bank. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877>
3. Gorodnichenko Y., Sologoub I., Weder di Mauro B. (Eds.). (2022). Rebuilding Ukraine: Principles and Policies. CEPR Press. 198 p. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>
4. Griffith-Jones S., Ocampo J. A. (2023). The Future of National Development Banks. Initiative for Policy Dialogue, Columbia University. URL: <https://ipdcolumbia.org/publications/the-future-of-national-development-banks>
5. Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R. (2010). Financial Institutions and Markets across Countries and over Time: The Updated Financial Development and Structure Database. *The World Bank Economic Review*, 24, 77-92. <https://doi.org/10.1093/wber/lhp016>
6. Acharya V. V., Richardson M. (2012). Implications of the Dodd-Frank Act. *Annual Review of Financial Economics*. vol. 4(1), pp. 1-38. URL: <https://ideas.repec.org/a/anr/refeco/v4y2012p1-38.html>
7. Mazzucato M., Penna C. C. R. (2016). Beyond Market Failures: The Market Creating and Shaping Roles of State Investment Banks. *Journal of Economic Policy Reform*. vol. 19(4). pp. 305–326. URL: https://econpapers.repec.org/article/tafjecprf/v_3a19_3ay_3a2016_3ai_3a4_3ap_3a305-326.htm

8. Гриценко А. А. та ін. (2023). Національно-укорінений розвиток як основа позиціонування України у розділено-спільному світі. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжн. кол. монографія. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». С. 24-34.

9. Геєць В.М. (2023). Формування економічного профілю стратегічно важливих видів промислової діяльності в Україні (ретроспективний погляд). *Економіка України*. 2023. № 8. С. 03—27.
<https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.003>

10. Яріш М. (2024). Макроекономічні ризики інвестиційної діяльності банківського сектору України в умовах воєнного стану та антикризова стратегія грошово-кредитної політики. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. Випуск 1-2. С. 105-114.
<https://doi.org/10.35774/ibo2024.01-02.105>

11. Лапішко М., Винник А. (2023). Проблеми ринку кредитування України в умовах воєнного стану. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 3 (31), 180–189. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-180-189](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-180-189)

12. Борисова С., Крук О., Балашова О. (2024). Підтримка та фінансування підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-107>

13. Сакун О. С., Щур Р. І., Мацьків В. В. Фінансові аспекти підтримки бізнес-сектору України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(1). С. 50–60. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12602>

14. Котвицька Н.М., Строй І.І., Рихлик О.А. (2024). Розробка антикризових фінансових стратегій для підприємств, що зазнали впливу бойових дій. *Агросвіт*. № 19. С.21-27. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.19.21>

15. OECD. (2023). Financing SMEs and Entrepreneurs 2023: An OECD Scoreboard. OECD Publishing.

16. Hongzhi Wang, Xin Xiang, Liang Han. Financial development, legal systems and SME finance: Cross-country evidence. *International Review of Economics & Finance*, 2023. 18. p. 981-1002. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.07.021>

17. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Вересень 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-veresen>

18. Національний банк України. (2024). Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>